

Тетяна Коваль,

кандидат історичних наук, заступник генерального директора,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: gon4 arova11@bigmir.net
<https://orcid.org/0000-0003-0147-6679>

Тетяна Кулаковська,

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: kulakovska_2019@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-2108-3285>

Вікторія Горєва,

учений секретар,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: goreva@nbuv.gov.ua
<https://orcid.org/0000-0003-1383-7013>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО НАУКОВОГО БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ: ІСТОРІЯ, ПРИНЦИПИ, ПРІОРИТЕТИ

Стаття присвячена науковому аналізу концептуальних засад стратегічного розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в умовах трансформації наукових комунікацій. Згадано першу концепцію Національної бібліотеки Української держави (колишня назва НБУВ), розроблену під керівництвом академіка В. Вернадського, за участю видатних учених і громадських діячів С. Єфремова, Г. Жигецького, А. Кримського, В. Кордта. Окреслено процеси трансформації бібліотечної справи у незалежній Україні, що вплинули на інтегральний розвиток НБУВ у 1990-х роках.

Розглядається діяльність НБУВ як найбільшого в Україні бібліотечного і науково-інформаційного комплексу; позакатегорійної бібліотеки з універсальним фондом вітчизняних та зарубіжних видань; державного книгосховища друку України; депозитарію установ ООН; науково-дослідного інституту з проблем бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства; координаційно-методич-

ного центру для бібліотек наукових установ НАН України. Визначено хронологічні межі модернізації діяльності НБУВ відповідно до нової стратегії її розвитку з урахуванням трансформаційних науково-комунікаційних процесів у бібліотечній галузі.

Окреме місце в статті приділено науковому доробку генерального директора НБУВ (у 1992–2013 рр.) академіка НАН України О. Онищенка, який розробив стратегію розвитку Бібліотеки як національної, орієнтовану на підвищення наукового рівня та значущості установи як соціального інституту, визначив нові завдання та запропонував методику їх комплексного вирішення, зокрема створення електронних інформаційних ресурсів та баз даних, спрямованих на розвиток науки в Україні, та ресурсів національної культурної спадщини у складі НБУВ, поглиблення інформаційно-аналітичної діяльності та забезпечення владних структур інформацією, удосконалення культурно-просвітницької функції Бібліотеки і підвищення її міжнародного статусу.

З огляду на трансформацію системи наукових комунікацій, стаття аналізує науково-дослідну, науково-інформаційну, науково-методичну та науково-організаційну діяльність НБУВ як в Україні, так і у світовому науковому просторі та наголошує на розробці стратегічної концепції її діяльності на довгострокову перспективу, що базується на принципово новому баченні місця й ролі наукових бібліотек у забезпеченні інтелектуального, науково-технологічного, суспільно-політичного і духовного піднесення України.

Ключові слова: бібліотечно-інформаційний комплекс, стратегія розвитку бібліотечної установи, концептуальний підхід, система наукових комунікацій, інформаційні ресурси, інформаційно-комунікаційна діяльність, концепція «відкритої» бібліотеки, світовий науковий простір

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямів бібліотечнознавчих досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – НБУВ, Бібліотека) як наукової установи та багатофункціонального бібліотечно-інформаційного комплексу є розробка концептуальних засад її стратегічного розвитку в новітній системі наукових комунікацій.

У сучасній науці поняття «**концепція**» (від латин. *conceptio* – осягати, сприймати) визначається, зокрема, як система поглядів, понять про ті чи інші явища або процеси, спосіб їхнього розуміння, тлумачення, основна ідея будь-якої теорії, головний задум та план нового, оригінального розуміння, конструктивний принцип тих чи інших видів діяльності [1].

Під «**стратегією**» мається на увазі послідовність дій, спрямованих на досягнення наперед визначеної, прогнозованої, довгострокової мети

та вирішення поточних завдань, що постають у процесі її здобуття під впливом зовнішнього середовища, з використанням при цьому наявних можливостей. Розробка концепції стратегії розвитку тієї чи іншої державної установи не визначається негайними діями, а проєктує загальні напрями, рух за якими забезпечує зростання та зміцнення її позицій. Стратегія – це довгострокова модель розвитку установи, яка розробляється і ухвалюється для досягнення ключової мети і враховує особливості та вплив зовнішнього і внутрішнього середовища. Розробка стратегії розкриває головну управлінську проблему, показуючи, яким чином досягти необхідних результатів з урахуванням поточного стану об'єкта управління та перспектив його розвитку [2].

Трансформація наукових комунікацій характеризується розвитком інформаційного суспільства, посиленням ролі та значення інформації й знань, перетворенням знань на безпосередню творчу силу; диференціацією наук та їх інтеграцією, взаємопроникненням; розширенням і збагаченням каналів, засобів, інструментів інформаційного обміну; переходом від книжної комунікації до мультимедійної та формуванням сучасних моделей наукової взаємодії [3].

З позицій вищезазначеного **метою цієї наукової розвідки** став всебічний аналіз концептуальних засад стратегічного розвитку НБУВ в умовах трансформації наукових комунікацій.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що перша концепція розвитку Національної бібліотеки Української держави (колишня назва НБУВ) як однієї з перших, створених в Українській академії наук установ, була розроблена Тимчасовим комітетом під безпосереднім керівництвом академіка В. Вернадського та за участю видатних учених і громадських діячів С. Єфремова, Г. Житецького, А. Кримського, В. Кордта, згідно із «Законом про утворення фонду Національної бібліотеки Української держави», ухваленим Радою Міністрів та підписаним гетьманом П. Скоропадським 2 (15) серпня 1918 р.) [4, 5]. Концепція передбачала формування книгозбірні як національної бібліотеки, з усіма притаманними національним бібліотекам європейських країн функціями, а саме: збереження найбільш цінної частини національної рукописної і книжкової спадщини; збирання найповнішої колекції вітчизняних видань та видань мовами народів світу про Україну; ведення національної бібліографії; здійснення досліджень із проблем вітчизняного бібліотекознавства та книжкової культури; інформаційне забезпечення постійно зростаючих потреб сфер науки, освіти, культури, державного управління [6].

Як зазначає академік НАН України О. Онищенко (генеральний директор НБУВ у 1992–2013 рр.), «вартість будь-якого концептуального підходу є ідеєю, моделлю архітектоніки майбутньої справи. Бібліотека була задумана комплексно: як національна, світова, наукова академічного рівня. Функціональний зріз – установа мала бути не тільки бібліотечною, а й науково-дослідною, культурно-просвітницькою. І не просто сховищем, зібранням рукописних і книжкових цінностей, а одночасно архівом та музеєм. Тобто, вона її фундаторам бачилася як полівидова структура інформації, документів. Такий підхід мав вирішальне значення для розвитку та піднесення ролі не тільки бібліотек, а й взагалі бібліотечної справи в Україні. Підхід був дивовижно прозорливим» [7].

Фундаментальний концептуальний підхід першопрохідців бібліотечної справи забезпечив магістральний розвиток Бібліотеки упродовж більш як сто років поспіль. Вона сформувала *окремий профіль своєї наукової діяльності* як головного центру книгознавчих, бібліотекознавчих та бібліографознавчих досліджень, функціонує як комплексна науково-дослідна установа та *головний бібліотечно-інформаційний центр України*, що забезпечує дослідження, постійне накопичення інформаційних ресурсів, їх опрацювання, введення в науковий і культурний обіг, збереження, вивчення і організацію у широкому сенсі знання [8].

Величезний вплив на розвиток НБУВ (тоді ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН України) у 1990-х роках справили процеси трансформації бібліотечної справи в незалежній Україні, наслідком яких було створення нового бібліотечного законодавства, видозмінення інфраструктури бібліотечно-інформаційних установ, розширення репертуару фахової періодики, інформатизація бібліотечної справи, початок формування електронних ресурсів та електронних бібліотек, активізація використання бібліотечних фондів та посилення уваги до їх зберігання, становлення нових форм управління (менеджменту), матеріально-технічного забезпечення діяльності бібліотек, реорганізація системи вищої освіти та підготовки кадрів вищої кваліфікації у бібліотечній справі. Розширювалося міжнародне співробітництво, розвивалися наукові дослідження у бібліотекознавстві, книгознавстві, бібліографознавстві, пов'язані, зокрема, з історією національної культури і освіти, інформатизацією бібліотечної діяльності, з'явилися нові дисципліни бібліотекознавчого циклу [9, 10].

Внутрішнім фактором інтегральної стратегії розвитку ЦНБ у 1990-х роках виступило оновлення її діяльності, яка визначилася як: найбільший в Україні бібліотечний і науково-інформаційний комплекс; позакатегорійна бібліотека з універсальним фондом вітчизняних

та зарубіжних видань; державне книгосховище друку України; республіканський депозитарій установ ООН; складова загальносоюзної та республіканської системи науково-технічної інформації; науково-дослідний інститут з проблем бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства; координаційно-методичний центр для бібліотек науково-дослідних установ Академії наук України.

У ті роки активізувалася робота з фондами, дослідження їх історії та складу; відбулося розкриття раніше заборонених книжкових та рукописних колекцій і зібрань; поширилося використання історико-культурних фондів; до наукового обігу було введено величезні масиви документів. Нові напрями науково-дослідної роботи спрямовувалися на розробку проєктів, найперше пов'язаних з відродженням історичної пам'яті українського народу. Прискіпливо вивчалися книжкові, рукописні, архівні джерела, здійснювалися біографічні дослідження життя та діяльності видатних діячів науки, культури, просвітництва.

Отримання НБУВ нового приміщення (1989 р.) спричинило сприятливі умови щодо оптимізації бібліотечних фондів, їх опрацювання та використання; створення взаємопов'язаної системи читальних залів; організації обслуговування читачів з урахуванням новітніх вимог до надання інформації; впровадження сучасного обладнання; автоматизації та механізації бібліотечно-інформаційних процесів. Були остаточно зняті обмеження у доступі до бібліотечних фондів; до наукового обігу ввели величезний обсяг документів обмеженого доступу або тих, що не вважалися актуальними. Відкрилися нові читальні зали, де користувачі мали змогу ознайомитися з недоступними раніше виданнями. Різко зросли обсяги обслуговування користувачів, а разом з тим – з'явилися нові вимоги до якості обслуговування. Розпочався процес автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів та розробки інформаційної системи бібліотечно-бібліографічного й інформаційного обслуговування науки, культури, освіти [11].

Для забезпечення процесів формування електронного каталогу удосконалювалася бібліотечна класифікація, каталогізація, інформаційно-пошукові мови, тезаурус. З метою організації і отримання каталогізаційних даних у машиночитаній формі був розроблений внутрішньосистемний каталогізаційний формат бібліографічного запису. Успішно реалізувався проєкт формування онлайн-ресурсів електронного каталогу, наукової електронної бібліотеки, загальнодержавної реферативної бази даних. Бібліотека вступила у фазу модернізації об'єктивно застарілих бібліотечно-інформаційних процесів; спостерігався поступовий відхід

від усталеної моделі наукової бібліотеки; відбувалося проникнення нових інформаційних технологій, кульмінацією яких стало відкриття власного вебпорталу та впровадження ЕК.

Хронологічні рамки фази модернізації Бібліотеки тих років характеризувалися такими подіями:

- 19 лютого 1988 р., в ознаменування 125-річчя від дня народження В. І. Вернадського, згідно з Постановою Ради Міністрів УРСР, Центральної наукової бібліотеці Академії наук УРСР було присвоєно його ім'я;

- 10–13 вересня 1989 р. у стінах Бібліотеки було започатковано щорічну Міжнародну конференцію «Роль бібліотек у розвитку суспільства», присвячену проблемам підвищення ефективності використання інформаційного потенціалу книгозбірень;

- 5 квітня 1996 р. Указом Президента України установа отримала сучасну назву: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ).

- 1996 р. у Бібліотеці створено спеціалізований комп'ютерний зал для забезпечення онлайн-доступу читачів до інформаційних ресурсів Інтернет;

- 1997 р. започатковано сайт Бібліотеки з електронним каталогом поточних надходжень до її фондів;

- з 1999 р. почалося цілеспрямоване формування електронного фонду. Його першою складовою стало зібрання авторефератів дисертацій, захищених вітчизняними науковцями.

Модернізація Бібліотеки відбувалася відповідно до нової стратегії її розвитку, яка враховувала трансформаційні процеси в суспільстві у цілому і в бібліотечній галузі зокрема, та визначала цілі, перспективи та пріоритети її подальшого руху. 1989 р. були розроблені «Основні напрями розвитку ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН УРСР до 2005 р.», до обговорення якого долучився весь науковий і бібліотечний колектив. Вони визначили головну мету Бібліотеки на період до 2005 р. – сприяння прискореному розвитку гуманітарних, природничих і технічних наук у їхньому взаємозв'язку шляхом досягнення максимально повного та оперативного задоволення інформаційних потреб науковців і фахівців первинною та вторинною документною інформацією. Основні принципи і стратегічні напрями діяльності, на яких базувалися завдання установи, були тісно пов'язані з комплексним забезпеченням розвитку науки в Україні [12].

Цей документ обґрунтував новий концептуальний підхід до функціонування Бібліотеки як *загальнодержавного бібліотечно-інформаційного центру* на довгострокову перспективу [11]. Пріоритетними напрямками та завданнями були визначені, зокрема:

- створення універсальної документної бази для проведення наукових досліджень в АН України і досягнення максимального охоплення світового документного потоку як основний напрям довготривалої політики формування та забезпечення збереження фондів;

- формування автоматизованого банку даних як складової бібліотечних ресурсів та зведеного електронного каталогу республіканських бібліотек;

- освоєння мережевої інформаційної технології обслуговування читачів, що передбачала доступ до автоматизованого банку даних бібліотек науково-дослідних установ АН України;

- спрямування наукових досліджень на розробку теоретичних основ розвитку бібліотечної системи в умовах гуманізації та інформатизації суспільства;

- здійснення кардинального технічного переобладнання Бібліотеки шляхом її оснащення системою сучасних засобів інформаційної техніки;

- організація при Бібліотеці інформаційно-обчислювального центру, центру консервації та реставрації рукописів і книг, а також аспірантури;

- інтеграція у світовий інформаційний простір щодо організації типологічної системи обслуговування, притаманної науковим бібліотекам світу стосовно структури, форм і методів надання інформації і забезпечення документами.

Відбулися зміни в диференціації читачького обслуговування та виборі пріоритетів. З'явилися нові спеціалізовані читальні зали; пошквалилася інформаційно-комунікаційна діяльність, укладався ряд договорів на компетентне обслуговування комерційних підприємств, банків, юридичних організацій тощо.

Виконання нових стратегічних завдань особливо активізувалося з 1992 р. з призначенням на посаду генерального директора НБУВ – відомого вченого, доктора філософських наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України (з 1994 р. – члена-кореспондента НАН України, з 1997 р. – академіка НАН України) О. Онищенко. У той час перед Бібліотекою, яка вже набула певного досвіду автоматизації бібліотечних технологій і створення електронних ресурсів, постало завдання кардинальної реорганізації діяльності, вдосконалення системи комплектування, організації та упорядкування фондів, системи каталогів та принципів обслуговування читачів з урахуванням розвитку інформаційних технологій; спрямування науково-дослідної та науково-методичної роботи на розвиток бібліотекознавства, книгознавства, бібліографознавства, архівознавства, документознавства, інформатики.

Проблеми автоматизації Бібліотеки, формування власних електронних ресурсів, послуг та продуктів вирішувалися у належних матеріально-технічних і технологічних умовах.

Значний потенціал Бібліотеки зі її унікальними, величезними за обсягом фондами, професійним кадровим складом, потужними бібліотечно-інформаційними функціями та засобами наукових комунікацій був реалізований у новій стратегії, спрямованій на стрімкий розвиток та актуалізацію ролі бібліотеки в Українській державі та поза її межами.

Концептуальний підхід до функціонування НБУВ не лише як бібліотечно-інформаційного центру, а і як загальнодержавного триєдиного бібліотечно-інформаційного, науково-дослідного та культурно-просвітницького комплексу розроблено О. Онищенком. На думку вченого, органічне поєднання функцій кумуляції, зберігання та залучення до суспільного обігу як традиційної документної спадщини України й видавничої продукції, так і нових видів і форм носіїв інформації призвело до необхідності оптимізації завдань бібліотеки; форм, змісту і методів її діяльності. Зважаючи на це, було розроблено нову концепцію комплексної структури і функцій бібліотеки, спрямовану на оптимізацію використання її багатоаспектних потенціальних можливостей як найзначнішого за документальними ресурсами книжкового та рукописного державного сховища України, а також провідної у своїй галузі науково-дослідної установи, яка вирішує коло взаємопов'язаних книгознавчих, бібліотекознавчих, бібліографознавчих, архівознавчих, науково-інформаційних та інших питань [13].

Оновлена мета та завдання наукової бібліотеки були розглянуті на розширеному засіданні вченої ради Бібліотеки 2 вересня 1992 р. та отримали одностайне схвалення наукових і бібліотечних співробітників [11].

Концепцію стратегічного розвитку Бібліотеки, розроблену О. Онищенком, було затверджено постановою Президії АН України 9 вересня 1992 р. № 241 «Про розвиток Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського», де зазначалося, що фонди, кадри і матеріально-технічний потенціал дають можливість її прискореного розвитку як бібліотечно-інформаційного, науково-дослідного та культурно-просвітницького комплексу і, відповідно, зміцнення її статусу як головної бібліотеки всієї України, а не лише Академії наук ²¹.

---

²¹ Про розвиток Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського : Постанова Президії АН України від 9 верес. 1992 р., № 241. *Архів НБУВ*. Оп. 1. Спр. 2557. Арк. 47–48, 70–74.

У Постанові були окреслені пріоритетні завдання, які потребували першочергового виконання, зокрема:

– уточнення структури Бібліотеки відповідно до основних напрямів діяльності й нових завдань;

– напрацювання чіткої системи і зміцнення відповідних підрозділів для інформаційно-аналітичного забезпечення Верховної Ради України, Адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів України, Ради національної безпеки України та Міністерства оборони України щоденними оглядами преси і аналізом зарубіжних публікацій з питань, що торкалися національної безпеки;

– відкриття спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій з основних бібліотечних спеціальностей та аспірантури, зокрема із спеціальностей «бібліотекознавство», «книгознавство», «бібліографознавство», «інформатика», «документальні комунікації»;

– затвердження програми автоматизації робочих місць, упровадження комп'ютерної техніки і комп'ютерних технологій у внутрішньо бібліотечні процеси;

– розгортання роботи зі створення зведеного електронного каталогу ресурсів бібліотек України і загальноакадемічного електронного каталогу ресурсів бібліотек;

– проведення комплексного мікологічного і ентомологічного обстеження фондів тощо.

Також у Постанові наголошувалося на необхідності впровадження платних послуг, створення Центру реставрації і консервації книг та рукописів.

Бібліотеку зобов'язали підготувати низку нормативних та науково-методичних документів, передусім положень: про порядок організації перерозподілу невикористаної літератури з фондів бібліотек АН України; про міжнародний книгообмін бібліотек АН України; про обмінні фонди, про резервні фонди тощо.

Пріоритетним стратегічним завданням було визначено створення репертуару української книги.

Як бачимо, упродовж 1990-х років Бібліотека працювала у нових політичних, правових та соціокультурних умовах, виконувала найважливіші функції в галузі бібліотечно-інформаційної, науково-дослідної та культурної сфери як книгозбірня загальнонаціонального рівня. До її традиційних функцій додалася функція інформаційно-аналітичного забезпечення вищих органів законодавчої, виконавчої і судової влади

актуальною та суспільно значущою інформацією. Тим самим були створені передумови для надання їй статусу національної. Враховувалася, зокрема її історія, загальноукраїнське значення найбільшого за обсягом фонду давніх та сучасних документів, культурної спадщини та наукових ресурсів. До того ж Бібліотека була єдиною в Україні науковою установою, що в комплексі займалася розробкою проблем бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, архівознавства та документознавства, інформатизації.

Указ Президента України «Про надання Центральній науковій бібліотеці імені В. І. Вернадського статусу національної» було прийнято 5 квітня 1996 р. Відтоді Бібліотека отримала назву: «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського».

Генеральним директором Бібліотеки академіком НАН України О. Онищенком було розроблено стратегію її розвитку як національної, орієнтовану на підняття наукового рівня та значущості установи як соціального інституту, визначено нові завдання та запропоновано методика їх комплексного вирішення, зокрема щодо вдосконалення збирання, зберігання та використання документної інформації, збереження, консервації та реставрації документів, створення електронних інформаційних ресурсів та баз даних, спрямованих на розвиток науки в Україні та ресурсів національної культурної спадщини у складі НБУВ, поглиблення інформаційно-аналітичної діяльності та забезпечення владних структур інформацією, удосконалення культурно-просвітницької функції Бібліотеки і підвищення її міжнародного статусу.

Головна мета нової стратегії спрямовувалася на підсилення наукової складової та розвиток актуальних напрямів і технологій, які значно покращили наукову основу діяльності Бібліотеки та стали підґрунтям її інноваційного розвитку стосовно створення ресурсної бази української науки та суспільства в нових історичних умовах, а також дали поштовх розвитку таких напрямів наукової діяльності бібліотеки у сфері гуманітаристики, як книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство, документознавство, архівознавство, біографістика, інформатика та інформологія.

Пріоритетом був визначений розвиток міжнародних зв'язків із зарубіжними бібліотеками та науковими установами. Це значно підсилювало роль Бібліотеки у науковій та бібліотечній сфері, визначило її розвиток як науково-дослідної установи та відкритого соціального інституту. Керівниками нових структурних підрозділів НБУВ – знаними вченими, фахівцями з відповідних галузей знання – були сформульовані інноваційні

напрями подальшої діяльності Бібліотеки та обґрунтована її загальна стратегія, яка отримала підтримку колективу [11].

Статус національної установи надав НБУВ широких можливостей для самостійного визначення багатьох форм і напрямів діяльності, вдосконалення функцій та розвинення інноваційних ініціатив.

Незаперечною заслугою О. Онищенко стало обґрунтування й втілення у життя принципово нової концептуальної моделі бібліотеки XXI ст., як інфополісу – дослідницького, науково-інформаційного й науково-аналітичного, видавничого і культурно-освітнього комплексу з розвинутою інфраструктурою формування й опрацювання, з застосуванням новітніх інтелектуальних інформаційних технологій, документних потоків для задоволення зростаючих потреб науки, виробництва, освіти, культури, підтримки інноваційного поступу країни [14].

Подальшій еволюції НБУВ сприяла реалізація «Державної програми розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005–2010 роки», затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1085. Мета Програми – створення умов для становлення Бібліотеки як головного науково-інформаційного центру держави, розгортання її діяльності на базі впровадження сучасних інформаційних технологій, комп'ютерної та телекомунікаційної техніки.

Серед наріжних завдань було визначено:

- впровадження нових інформаційних технологій для здійснення наукової, науково-інформаційної, культурно-просвітницької та видавничої діяльності, загальної координації та науково-методичного забезпечення з питань бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства та документознавства, міжнародного співробітництва у сфері формування, обміну та використання світових бібліотечних ресурсів;

- розгортання роботи міжнародного бібліотечного абонементу та обміну інформацією в електронному вигляді;

- формування універсального фонду національних інформаційних ресурсів на всіх видах носіїв інформації, що включає цілісну колекцію наукових та суспільно значущих вітчизняних і зарубіжних документів;

- організація наповнення корпоративних баз та банків даних як засобу інтеграції інформаційних ресурсів бібліотек та інших центрів документальних комунікацій, формування єдиного науково-інформаційного простору України;

- створення Українського науково-інформаційного вебпорталу із системами пошуку та архівування розміщеної в глобальних інформа-

ційних мережах інформації про Україну, а також наукової та суспільно значущої інформації тощо.

Основні завдання Програми були конкретизовані в Заходах щодо розвитку діяльності НБУВ. Фінансування повинно було здійснюватися за кошти Державного бюджету України. Виконання Програми мало проводитися відповідно до щорічних планів згідно з обсягами фінансування. Координатором виконання Програми виступила НАН України.

Фінансування вищезазначених завдань та заходів Програми було здійснено лише 2008 р. Проте Бібліотека без додаткових коштів, у складних умовах обмеженого фінансування наукової та бібліотечної діяльності, без належного матеріально-технічного забезпечення сформувала загальноакадемічні електронні ресурси, створила науково-інформаційний портал, оцифрувала унікальні фонди, розгорнула науково-видавничу діяльність, значно розвинула засоби бібліотечних наукових комунікацій.

Упродовж останніх 15 років НБУВ досягнула помітних результатів в інтеграції наукової інформації на всіх видах носіїв, інформаційному та науково-аналітичному забезпеченні потреб науки, освіти, культури, державного управління; розбудові електронних ресурсів: електронних бібліотек, архівів, баз даних, репозитарію електронних версій наукової періодики; ресурсів бібліометричної та наукометричної інформації; організації доступу наукових установ до зарубіжних баз даних наукової інформації; розвитку системи цільового інформаційного забезпечення дослідницької та управлінської сфер [15].

Зазначимо для порівняння, що у 2005 р. представлені на сайті НБУВ інформаційні ресурси включали: каталог поточних надходжень до фондів бібліотеки з 1994 р. і картотеки видань світового репертуару з 1980 р. загальним обсягом понад 3 млн записів; загальнодержавну реферативну базу даних, яка розкривала зміст української наукової літератури з 1998 р. – 165 тис. записів; електронний фонд загального доступу (е-версії авторефератів дисертацій, статей з наукових періодичних видань, книг тощо) – 40 тис. публікацій; фонд Інтранет/Екстранет-середовища (15 енциклопедій і довідників, 20 книжкових колекцій, 120 журналів із загальною кількістю річних комплектів понад 1 тис.). Зазначеними ресурсами користувалося понад 3 тис. абонентів глобальних інформаційних мереж ²².

---

²² Звіт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського про наукову та науково-організаційну діяльність у 2005 році. Київ, 2006. 55 с.

На початок 2020 р. онлайнвий інформаційний комплекс БД НБУВ, доступний користувачам, становив 65 баз даних; 7 млн записів; понад 1 млн повних текстів²³. Це зокрема: загальнодержавний репозитарій «Наукова періодика України» (1 млн pdf файлів статей в активному вебдоступі, 2,7 тис. найменувань журналів, 42 тис. окремих випусків); загальнодержавна реферативна база даних – 698 тис. рефератів; головний електронний каталог НБУВ становить 1,57 млн записів; книжкові пам'ятки НБУВ – 28 баз даних колекцій (8,9 тис. книжкових пам'ятників); цифрова бібліотека історико-культурної спадщини – 2372 документів, 12 тис. випусків газет; інформаційний портал «Наука України: доступ до знань»: 371 – наукова бібліотека; 434 – науково-інформаційні ресурси бібліотек; 572 – наукових установ; 144 тис. – науковці України; електронна бібліотека «Україніка»: 8,8 тис. повнотекстових документів, 7,2 тис. довідкових записів; електронні колекції В. І. Вернадського, Т. Г. Шевченка, М. С. Грушевського тощо.

Інформаційні ресурси НБУВ користуються активним попитом. За даними програми аналізу log-файлів вебсерверів WebLogExpert протягом 2019 р. до порталу НБУВ відбулося сеансів – 28 млн; звернень до вебматеріалів – 624 млн; переглядів вебсторінок – 19 млн; завантажень повнотекстових ресурсів – 215 млн файлів. Кількість віддалених користувачів з унікальними ір-адресами становить 4,5 млн. Загальна середньодобова кількість сеансів звернення до ресурсів вебпорталу НБУВ (зокрема, разом із завантаженням повних текстів) становить 76 тис. Розгортається робота з реалізації корпоративного проєкту зведеного каталогу бібліотечно-інформаційної мережі НАН України, у якому вже беруть участь 23 бібліотеки наукових установ. Формується бібліографічний та електронний ресурс документальної спадщини України з організацією доступу до науково-довідкових, бібліографічних і текстових ресурсів, репрезентацією оригіналів документів у цифровому форматі.

Сьогоднішня концепція розвитку НБУВ базується на тих реаліях, що вона є бюджетною неприбутковою науковою установою, заснованою на державній власності, перебуває у віданні Національної академії наук України і має статус національної установи. НБУВ є провідним культурним, освітнім, науково-інформаційним державним закладом, що здійснює функції науково-дослідного, методичного та координаційного центру з питань книгознавства, бібліотекознавства, бібліо-

---

²³ Тут і далі використано матеріали Звіту про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2019 р. Київ, 2020. 131 с.

графознавства, бере участь у розробленні державної політики в галузі бібліотечної справи та її реалізації. НБУВ входить до складу Відділення історії, філософії та права НАН України²⁴. За обсягом і цінністю своїх фондів (понад 15,9 млн пр., з них 6,5 млн – унікальної історико-культурної спадщини) вона належить до числа найбільших бібліотек світу.

Наразі концепція стратегії діяльності НБУВ повністю інтегрована у загальну стратегію розвитку наукової галузі України і спрямована на розширення міждисциплінарних досліджень з теоретичних, методичних та інформаційно-технологічних проблем управління знаннями в бібліотеках і формування фондів та наукових баз знань; інтеграцію та використання наукових, соціокультурних і інформаційних ресурсів; формування національного науково-інформаційного простору; вивчення, збереження і видання рукописної, книжкової та документальної спадщини України як національного надбання; створення національної бібліографії, біобібліографії, української біографістики; на вивчення питань книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства, документознавства, архівознавства, кодикології та археографії, наукометрії як комплексу соціогуманітарних дисциплін у цифрову епоху.

Упродовж останніх років питання стратегії розвитку НБУВ неодноразово розглядалися вченою радою, зокрема за результатами перевірки її наукової, науково-організаційної та фінансово-господарської діяльності за 2010–2014 рр. (протокол № 3 від 16.03.2016 р.). Вони були висвітлені в доповіді члена-кореспондента НАН України генерального директора НБУВ (у 2015–2018 рр.) В. Попика про стан та перспективи розвитку НБУВ на засіданні Президії НАН України у 2017 р. [16].

Концептуальні засади стратегічного розвитку НБУВ чітко окреслено у виборчій програмі кандидата на посаду генерального директора НБУВ члена-кореспондента НАН України Л. Дубровіної (обрана в жовтні 2018 р.)²⁵. У ній визначено пріоритети розвитку та напрями вирішення проблемних питань, серед яких: формування національного фонду вітчизняної та світової літератури, науково-інформаційних ресурсів;

---

²⁴ Статут Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (нова редакція), затверджений розпорядженням Президії НАН України від 11.12.2009 р. № 747.

²⁵ Тут і далі використано положення «Виборчої програми кандидата на посаду генерального директора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського члена-кореспондента НАН України Любові Андріївни Дубровіної». URL:http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/basicpage_files/201809_basicpage_files_mat/Programa_LDubrovina.pdf

розвиток та удосконалення форм роботи з користувачами; збереження та розвиток унікального кадрового потенціалу, спроможного вирішувати найскладніші завдання науково-інформаційного та бібліотечного забезпечення сучасних потреб суспільства; розвиток наукової складової діяльності; удосконалення керування Бібліотекою тощо.

Стратегія розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського спрямована на всебічний розвиток національного наукового інформаційного ресурсу, цілеспрямоване й максимально повне забезпечення потреб наукових колективів і вчених, котрі здійснюють дослідження з пріоритетних напрямів науки і техніки, а також на утвердження провідної ролі НБУВ у розбудові цілісного і багатокomпонентного національного науково-інформаційного простору.

Зокрема, *науково-дослідна складова стратегії* НБУВ передбачає:

- розвиток наукових шкіл, наукових традицій та інноваційних наукових проєктів у пріоритетних для НБУВ та НАН України галузях знання з перспективних напрямів фундаментальних і прикладних досліджень;

- науковий менеджмент, спрямований на створення високоякісного інтелектуального продукту та інформаційне забезпечення розвитку науки, культури, освіти, інформаційно-аналітичного обслуговування органів державної влади;

- упровадження результатів наукових досліджень у бібліотечній та інформаційній сфері, забезпечення динамічного наукового спілкування в різноманітних форматах (конференції, симпозіуми, семінари та інші форми апробації наукових результатів);

- зміцнення зв'язків між наукою та вищою школою, зокрема в системі підготовки та перепідготовки кадрів, підвищення їхньої кваліфікації, впровадження пошукових та довідкових сервісів, орієнтованих, перш за все, на широку наукову та освітню аудиторію;

- розширення онлайн послуг, призначених для задоволення бібліотечно-інформаційних потреб віддалених користувачів;

- поглиблення роботи з підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру та докторантуру, забезпечення роботи спеціалізованої вченої ради;

- сприяння реалізації творчої ініціативи молодих учених та забезпечення професійного та кар'єрного зростання бібліотечної молоді, формування кадрового резерву та ротації кадрів.

Важливими напрямками є пошук ефективних форм інформування широкої громадськості та популяризації наукових досягнень у сучасному вебсередовищі; забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної

науки, активізації видавничої діяльності НБУВ, представництва наукових видань НБУВ і праць її співробітників у світовій інформаційній мережі, міжнародних наукометричних базах та репозитаріях.

Пріоритетним напрямом на короткострокову, середньострокову та довгострокову перспективу і стратегічний розвиток є впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність НБУВ і на основі цього прискорення формування й розвитку цифрової бібліотеки НБУВ та електронних ресурсів науки і культури; створення власного інформаційного ресурсу, орієнтованого на інтереси національного розвитку; забезпечення користувачів новою суспільно значущою інформацією, вдосконалення технологій її використання в системі наукових комунікацій.

Діяльність НБУВ спрямована на інтеграцію наявних в Україні наукових ресурсів, розвиток науково-інформаційного порталу «Наука України: доступ до знань», забезпечення його наукометричного аналізу, та формування відкритого цифрового ресурсу наукової та історико-культурної спадщини, створення бібліографічних та повнотекстових баз даних і цифрових колекцій та формування національної цифрової колекції «Україніка», розширення її представництва у світових цифрових бібліотеках.

Науково-практична діяльність спирається на концепцію «відкритої бібліотеки» і націлена на формування ефективної системи комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування з метою задоволення науково-дослідних, інформаційно-знанневих, соціокультурних та рекреаційних потреб користувачів.

Стратегічним напрямом є й впровадження усіх видів бібліотечного мультисервісу, інтерактивного спілкування з користувачами, онлайн-нових послуг, розширення аудиторії користувачів в Україні та поза її межами через упровадження нових пошукових та довідкових сервісів, зокрема через вебпортал та мобільні пристрої, активізація присутності в соціальних мережах, розвиток дистанційних форм інформаційно-аналітичного та наукового обслуговування, а також всього іншого, що пропонує сучасна система наукових комунікацій.

У перспективі – розгортання соціокультурної діяльності НБУВ, активізація різних форм міжнародної діяльності, участь у розробці та реалізації вітчизняних і міжнародних програм і проєктів, спільних проєктів між національними та академічними бібліотеками, входження науковців НБУВ у світовий науковий простір; до міжнародних наукових і професійних спілтовариств, асоціацій, можливості участі у стажуванні, відрядженнях, наукових форумах та здобутті грантів.

Важливим напрямом є активізація фандрейзингової роботи, спрямованої на підтримку науково-дослідної, культурно-просвітницької та бібліотечної діяльності.

Стратегія подальшого розвитку Бібліотеки містить ще й такий важливий напрям, як збереження і розвиток її наукової та бібліотечної інфраструктури, належне матеріально-технічне і фінансове забезпечення всіх статутних напрямів її діяльності.

Як бачимо, стратегічні напрями системного розвитку НБУВ визначаються основними завданнями, які виконує установа. Виходячи з цього, середньостроковим й довгостроковим напрямом та цілями НБУВ є:

- комплектування, зберігання, наукове опрацювання, забезпечення зберігання та збереження універсального за змістом і складом загальнодержавного бібліотечного фонду (в тому числі обов'язкового примірника творів друку), фонду світової літератури, національної колекції документальної спадщини України; формування та розвиток науково-інформаційних ресурсів;

- створення повної ретроспективної національної бібліографії, виявлення та облік україніки на всіх носіях інформації, формування національних баз даних рукописної, друкованої, електронної україніки;

- забезпечення дослідження та зберігання рукописів та документів на різних носіях інформації, що мають наукову, культурну та історичну цінність, їх систематизація та наукове вивчення, створення відповідних колекцій, баз даних;

- забезпечення доступу (в тому числі віртуального) користувачів НБУВ до бібліотечного фонду, науково-інформаційних ресурсів, послуг та продуктів, засобів бібліотечних наукових комунікацій.

Висновки. У сучасних умовах трансформації наукових комунікацій, НБУВ розгортає потужну науково-дослідну, науково-інформаційну, науково-методичну та науково-організаційну діяльність як в Україні, так і у світовому науковому просторі. На порядку денному – розробка стратегічної концепції її діяльності на довгострокову перспективу, що базується на принципово новому баченні місця й ролі наукових бібліотек у забезпеченні інтелектуального, науково-технологічного, суспільно-політичного і духовного піднесення України.

Як зазначила генеральний директор НБУВ член-кореспондент НАН України Л. Дубровіна, незважаючи на кризу та складність сучасного історичного періоду, необхідно утримувати лідерство НБУВ у бібліотечній сфері, зберігати статус національного надбання України, розвивати та поширювати функціонування Бібліотеки в мережевому суспільстві

знань, забезпечити привабливість та престиж професії бібліотекаря, його визнання як науково-інформаційного працівника, сконцентрувати наукову діяльність на вирішенні пріоритетних завдань новітніх бібліотечних наук та реалізацію їх досягнень у практиці діяльності бібліотечних та архівних установ. «Від нашої стратегії, виконання головних завдань залежить розвиток НБУВ у XXI столітті. Майбутнє бібліотеки визначається сьогодні»²⁶.

Список бібліографічних посилань

1. Рижко В. А. Концепція. Енциклопедія Сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=3256 (дата звернення 22.05.2020).

2. Ломоносов Д. А. Сутність поняття «стратегія» та його відмінності від тактики та оперативних дій. *Економічні інновації*. 2011. Вип. 45. С. 156–160.

3. Шемаєва Г. В. Етапи розвитку наукових комунікацій. *Вісн. Харків. держ. акад. культури*. 2017. Вип. 50. С. 24–34.

4. Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1918–1941. НАН України ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 1998. 337 с.

5. Онищенко О. С., Дубровіна Л. А. В. І. Вернадський та його концепція Національної бібліотеки України. *Бібл. вісн.* 2013. № 2. С. 3–11.

6. Онищенко А. С. Неизменные задачи национальных библиотек в меняющихся условиях. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития* : науч.-практ. и теорет. сб. НАН Украины, Нац. б-ка Украины им. В. И. Вернадского, МААН, Совет директоров науч. б-к и информ. центров ; редкол.: А. Онищенко (пред.) [и др.]. Киев, 2018. Вып. 16. С. 7–14.

7. Онищенко О. С. Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського – 80 років: здобутки, перспективи. *Бібл. вісн.* 1999. № 1. С. 6–9.

8. Онищенко О. С., Дубровіна Л. А. Головна академічна бібліотека України (Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в контексті ХХ ст.). *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2006. Вип. 15. С. 11–21.

---

²⁶ Виборча програма кандидата на посаду генерального директора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського члена-кореспондента НАН України Любові Андріївни Дубровіної. URL: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/basicpage_files/201809_basicpage_files_mat/Programa_LDubrovina.pdf

9. Онищенко О. Українські бібліотеки у 90-х роках ХХ ст. Основні тенденції розвитку та напрями діяльності. *Бібл. вісн.* 2009. № 3. С. 12–23.
10. Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Бібліотечна справа в Україні в ХХ столітті. Київ, 2009. 530 с.
11. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002) : монографія / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко, В. М. Горовий [та ін.]. Київ, 2019. 452 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003589>.
12. Основные направления развития Центральной научной библиотеки им. В. И. Вернадского АН УССР. Н. И. Сенченко, Л. А. Дубровина, Л. И. Костенко, М. С. Слободяник. Киев, 1989. 12 с. (Препринт).
13. Онищенко О. С., Дубровіна Л. А. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в 1918–1998 рр.: основні етапи розвитку. *Бібл. вісн.* 1998. № 5. С. 6–17.
14. Попик В. І. Академіку Олексію Семеновичу Онищенку – 85. *Бібл. вісн.* 2018. № 2. С. 59–60.
15. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в науково-інформаційному просторі (2000–2018) : монографія / В. М. Горовий, В. В. Струнгар, К. В. Лобузін [та ін.]. Київ, 2019. 344 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003516>.
16. Попик В. І. Здобутки та перспективи розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: до 100-річчя від часу заснування (стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 31 січня 2018 року). *Вісн. Нац. акад. наук України.* 2018. № 3. С. 33–38. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/132264> (дата звернення: 23.05.2020).

References

1. Ryzhko, V. A. Kontseptsiia. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy [Concept. Encyclopedia of Modern Ukraine]. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=3256 (data zvernennia 22.05.2020) [in Ukrainian].
2. Lomonosov, D. A. (2011). Sutnist poniattia «stratehii» ta yoho vidminnosti vid taktyky ta operatyvnykh dii [The essence of the concept of «strategy» and its differences from tactics and operational actions]. *Ekonomichni innovatsii – Economic Innovations*, issue 45, pp. 156–160 [in Ukrainian].
3. Shemaieva, H. V. (2017). Etapy rozvytku naukovykh komunikatsii [Stages of development of scientific communications]. *Visnyk Kharkivskoi Derzhavnoi*

Akademii Kultury – Bulletin of the Kharkiv State Academy of Culture, issue 50, pp. 24–34 [in Ukrainian].

4. Dubrovina, L. A., Onyshchenko, O. S. (1998). Istoriiia Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho. 1918–1941 [History of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine. 1918–1941]. NAN Ukrainy; Nats. b-ka Ukrainy im. V. I. Vernadskoho. Kyiv. 337 p. [in Ukrainian].

5. Onyshchenko, O. S., Dubrovina, L. A. (2013). V. I. Vernadskyyi ta yoho kontseptsiiia Natsionalnoi biblioteki Ukrainy [V. I. Vernadsky and his concept of the National Library of Ukraine]. *Biblioteknyi visnyk – Library Bulletin*, no. 2, pp. 3–11 [in Ukrainian].

6. Onischenko, A. S. (2018). Neizmennyie zadachi natsionalnykh bibliotek v menyayushchisya usloviyah. [The unchanging tasks of national libraries in changing conditions]. *Biblioteki natsionalnykh akademiï nauk: problemy funktsionirovaniya, tendentsii razvitiya: nauch.-prakt. i teoret. sb. – Libraries of National Academies of Sciences: Functioning Problems, Development Trends: scientific-practical and theoretical collection*. NAN Ukrainyi, Nats. b-ka Ukrainyi im. V. I. Vernadskogo, MAAN, Sovet direktorov nauch. b-k i inform. tsentrov; redkol.: A. Onischenko (pred.) [i dr.]. Issue 16, pp. 7–14. Kiev [in Russian].

7. Onyshchenko, O. S. (1999). Natsionalnii bibliotetsi Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – 80 rokiv: zdotuky, perspektyvy [The V. I. Vernadsky National Library of Ukraine – 80 years: achievements, prospects]. *Biblioteknyi visnyk – Library Bulletin*, no. 1, pp. 6–9 [in Ukrainian].

8. Onyshchenko, O. S., Dubrovina, L. A. (2006). Holovna akademichna biblioteka Ukrainy (Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho v konteksti XX st.) [Main Academic Library of Ukraine (The V. I. Vernadsky National Library of Ukraine in the context of the twentieth century)]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, issue 15, pp. 11–21 [in Ukrainian].

9. Onyshchenko, O. (2009). Ukrainski biblioteki u 90-kh rokakh XX st. Osnovni tendentsii rozvytku ta napriamy diialnosti [Ukrainian libraries in the 90 s of the twentieth century. The main development trends and activities]. *Biblioteknyi visnyk – Library Bulletin*, no. 3, pp. 12–23 [in Ukrainian].

10. Dubrovina, L. A., Onyshchenko, O. S. (2009). Bibliotekna sprava v Ukraini v XX stolitti [Library business in Ukraine in the twentieth century]. Kyiv. 530 p. [in Ukrainian].

11. Dubrovina, L. A., Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M. et al. (2019). Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho u pershe desiatyllittia

nezalezhnosti Ukrainy (1991–2002) [The V. I. Vernadsky National Library of Ukraine in the first decade of independence of Ukraine (1991–2002)]. Kyiv. 452 p. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003589> [in Ukrainian].

12. Senchenko, N. I., Dubrovina, L. A., Kostenko, L. I., Slobodyanik, M. S. (1989). *Osnovnyie napravleniya razvitiya Tsentralnoy nauchnoy biblioteki im. V. I. Vernadskogo AN USSR* [The main directions of development of the Central Scientific Library. V. I. Vernadsky Academy of Sciences of the Ukrainian SSR]. Kyiv. 12 p. (Preprint) [in Russian].

13. Onyshchenko, O. S., Dubrovina, L. A. (1998). Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho v 1918–1998 rr.: osnovni etapy rozvytku [The V. I. Vernadsky National Library of Ukraine in 1918–1998: basic stages of development]. *Bibliotechnyi visnyk – Library Bulletin*, no. 5, pp. 6–17 [in Ukrainian].

14. Popyk, V. I. (2018). Akademiku Oleksiiu Semenovychu Onyshchenku – 85 [Academician Alexei Semenovich Onishchenko – 85.]. *Bibliotechnyi visnyk – Library Bulletin*, no. 2, pp. 59–60 [in Ukrainian].

15. Horovii, V. M., Strunhar, V. V., Lobuzina, K. V. et al. (2019). Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho v nauково-informatsiynomu prostori (2000–2018) [The V. I. Vernadsky National Library of Ukraine in the scientific and information space (2000–2018)]. Kyiv. 344 p. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003516> [in Ukrainian].

16. Popyk, V. I. (2018). Zdobutky ta perspektyvy rozvytku Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho: do 100-richchia vid chasu zasnuvannia [Achievements and prospects of development of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine: to the 100th anniversary of its founding] (stenohrama naukovoï dopovidi na zasidanni Prezydii NAN Ukrainy 31 sichnia 2018 roku). *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, no. 3, pp. 33–38. URL: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/handle/123456789/132264> (data zvernennia: 23.05.2020) [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/visn2018.03.033>

Стаття надійшла до редакції 04.01.2020.

Tatiana Koval,

Deputy General Director,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskiy Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: gon4arova11@bigmir.net

<https://orcid.org/0000-0003-0147-6679>

Tetiana Kulakovska,

Senior Researcher,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: kulakovska_2019@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-2108-3285>**Viktoriia Horieva,**

Academic Secretary,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: goreva@nbuv.gov.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1383-7013>**Conceptual Basis of Strategic Development of National Scientific Library and Information Complex: History, Principles, Priorities**

The article presents scientific analysis of the conceptual basis of strategic development of the V. Vernadsky National Library of Ukraine in terms of transformation of scientific communications. The first conception of the National Library of the Ukrainian State (former name NLUV), developed under the leadership of Academician V. Vernadsky, with the participation of prominent scientists and public figures S. Efmov, G. Zhytsky, A. Krymsky, V. Kordt is mentioned. The processes of library transformation in independent Ukraine that influenced the integrated development of the NLUV in the 1990 s is outlined.

Focus is on updating the activities of the V. Vernadsky National Library of Ukraine as the largest library and scientific information complex in Ukraine; extra-category library with a universal fund of domestic and foreign publications; the state book depository of the press of Ukraine; depositories of UN agencies; research institute on problems of library science, bibliography, bibliology; coordination and methodological center for libraries of research institutions of the NAS of Ukraine. Chronological framework for the modernization of the V. Vernadsky National Library of Ukraine in accordance with the new strategy of its development, is provided, taking into account the transformational scientific and communication processes in the library sphere.

A special place in the article is given to the scientific work of the Director General of the V. Vernadsky National Library of Ukraine (in 1992–2013) O. Onishchenko, who developed a strategy for its development as a national, focused on raising the scientific level and importance of the institution as a social institution, identified new tasks and proposed methods for their comprehensive solution, including the creation of electronic information resources and databases aimed at the development of science in Ukraine and national cultural heritage resources within the V. Vernadsky National Library of Ukraine, deepening information and analytical activities and providing government

agencies with information, improving the cultural and educational function of the Library and raising its international status.

Observing the transformation of the system of scientific communications, the article analyzes the research, scientific-informational, scientific-methodical and scientific-organizational activities of the V. Vernadsky National Library of Ukraine both in Ukraine and in the world scientific space and emphasizes the development of a strategic concept of its activities in the long run which is based on a fundamentally new vision of the place and role of scientific libraries in ensuring the intellectual, scientific and technological, socio-political and spiritual rise of Ukraine.

Keywords: library and information complex, strategy of library institution development, conceptual approach, system of scientific communications, information resources, information and communication activity, concept of «open» library, world scientific space.